

In de kerk vergaderde zaad Abrahams. Al zijn ze niet allen wets-getrouw, zij zijn toch allen wettelijk en wettig zaad van Abraham.

e) en dus werkt God in allen uit wat Hij met hoorbare stem **BELOOFT** heeft, want allen ontvingen ze de privileges, die Hij het zaad van Abraham toegezegd heeft; en in het ten eeuwigen leven uitverkoren deel werkt Hij bovendien nog uit wat Hij over hen **GEDACHT** (hoewel niet, met naam en toenaam hen aansprekende, hun belóofd) heeft. Want aan allen belóoft Hij voorwaardelijk de eeuwige zaligheid; en aan allen onvoorwaardelijk de privileges van woord, wetgeving, eeredienst, en onverdelgbaarheid der kerk, constantie van den Geest, en wat dies meer zij.

Wie de synodocratische redeneermethode volgt, maakt misbruik van de dubbelzinnigheid van het begrip „rekenen tot”. Verdient nu de „gerekende” het praedicaat („zaad van Abraham”) ja of neen? Het blijft een permanente onzekerheid. Maar de door ons gegeven opvatting doet uitkomen, dat het praedicaat „Abrahams zaad” (die roep- en lok-naam) inderdaad past op de door het Woord der belofte bijeengebrachte kerk. Als God rekent, dan rekent Hij zuiver. En als de kerk op zijn bevel dan ook rekent, dan onderstelt ze niet, maar stelt, $2 \times 2 = 4$; zóó zeker zijn wij Abrahams zaad. K. S.

KERKELUK LEVEN

WAT ZIJN TOCH „TERREINEN” EN „KRINGEN”? (I)

Slagwoorden zijn mooi, maar gevaarlijk.

Mooi zijn ze, insoverre een genle, dat een probleem heeft doorgedacht, en een solutie, of begin ervan, gevonden heeft, in een pakkende leus, een lenig adagium, een „gesmeerde” spreuk, de quintessence daarvan geeft „in a nutshell”; ik vergelijk ze met vitaminedebietten, of met maggiblokjes, waarin, naar althans deskundigen zeggen, extract is van de een of andere voedende stof. Gecomprimeerd krijgt u de vitaminen op een presenteerbladzijde.

Gevaarlijk evenwel zijn ze, insoverre de niet-geniale massa het maggiblokje in den zak, en vervolgens in den mond steekt. En den kinderen in den mond geeft. De geniale denker, die het eerst de spreuk lanceerde, had natuurlijk in zijn geest heel den gedachtenschat, die erachter lag, en erin werd neergelegd, zoo goed en zoo kwaad als dat ging. Maar de massa heeft daar geen weet van. Zij moet door de poort van de bornspreuk naar binnen zien te komen, en het kasteel der theoretische overleggingen van den meester der spreuk, van buiten af komende, naar binnen trachten te verkennen. De auteur der spreuk daarentegen heeft op zijn kasteel gewoond, hij heeft er ook — we zijn immers maar in de beeldspraak met die kasteelen — gewerkt, en hij is dus van binnen naar buiten gegaan, toen hij de toegangspoort bouwde met het opschrift, dat den tekst der spreuk bevat, erboven.

Het gevaar dreigt dus van twee kanten. De massa, die het opschrift boven de poort leest, wurmt en werkt ermee op haar manier, en denkt vaak er heel wat bij, dat de vader der spreuk er niet bij dacht. Of, ze laat weg wat hij als essentieel element erin heeft gezien. Of, ze hangt haar kettersen eraan op. Dat kunnen kettersen voor de eerste maal zijn, indien de spreuk zelf goed was. Was deze ook zelf kettersch, dan hoopt de kettersen zich op: de eene voegt zich bij de andere.

Is zoo'n slagwoord duidelijk, en treft ze precies roos, dan is het gevaar natuurlijk veel minder. Wie de kernspreuk „zonder voldoening geen verzoening” aanhoort, en dan bedenkt, dat hij zich op theologisch erf bevindt, en dat niet over menschen, maar over God hier wordt gesproken, die zal niet gauw de orthodoxe waarheid eruit kunnen wegwerken: tenminste, als hij geen barthiaan is: deze lieden staan in dit opzicht voor niets.

Maar betreft het een spreuk, die zelf al commentaar noodig heeft, om althans haar eerste bedoeling duidelijk te maken, dan is het gevaar voor misbruik zeer groot. Dan dreigt het gevaar ook van dien kant.

Vaak heb ik den laatste tijd daaraan gedacht, als ik twee spreuken in het debat hoorde komen.

De eerste is: **elk terrein veroveren voor den Christus Gods** (want: de eere Gods op alle terreinen des levens).

De tweede: **souvereiniteit in eigen kring**.

Het zijn twee slagwoorden, en ieder Reformatieleraar, denk ik, kent ze van buiten. Het tweede is van Kuyper, het eerste sterk door hem gepopulariseerd.

We zullen hier de moeite niet nemen, van deze gezegden een exegese te geven. Ongetwijfeld zou met name het tweede dit verdienen, want het is niet zoo doorzichtig, al is het in zichzelf een prachtig specimen van gecomprimeerde vitaminen. Prof. Veenhof heeft er destijds uitvoerig over geschreven: men kan uit zijn geschrift wel commentaar genoeg erop vinden. Ruw gezegd betekent het slagwoord: dat elke kring naar eigen aard behandeld worden wil, dat

God aan alle levenskringen een eigen wet gegeven heeft, dat men niet de wetten die voor den éénen levenskring gelden op den anderen mag overdragen, en dat — om maar een voorbeeld te geven — niet de kerk mag worden behandeld als de staat, of de staat niet als het gezin; of het wetenschapsleven niet als het kunstleven. En zoo voort. En wat de eerste spreuk — over de eere Gods op alle terreinen des levens — wil, daar behoeven we geen toelichting bij te geven.

Wat nu met die spreuken oorspronkelijk bedoeld werd, raakt langzamerhand vrij ver verwijderd van hetgeen er tegenwoordig door velen van gemaakt wordt.

In ernst kan men tegenwoordig hooren vragen: kunnen wij christenen ons ver houden van de bioscoop? Moeten wij dat terrein niet veroveren voor den Christus?

Mogen we ons afzijdig houden van den dans? Moeten wij dat terrein niet voor den Christus veroveren?

Kunnen we de sport wel laten gaan? Behooren wij dat terrein niet te veroveren?

Is de **padvinderij** niet een indrukwekkende beweging? Niet veroveren? De **jeugdherbergen**? Het **kampeerveld**? Niet veroveren? En zoo voort. En zoo voort.

Daarnaast kan men andere opmerkingen vernemen. De kerk heeft in 1942 enzoo „tucht” geoeft. „Tucht”! In 's Heeren Naam. Zeggende: zoo wil het de Heere, u moogt onze formule niet weerspreken, want ze is zijn eeuwig, onveranderlijk Woord. Toen zeiden anderen: maar dat was scheef: en er is gewerkt op een manier, die lederen wereldlijken rechter de haren te berge zou doen rijzen, — mag dat allemaal zoo maar? Het antwoord was dan: houdt die vergelijking in: kerkrecht is van eigen orde, wereldlijk recht is daarmee niet te vergelijken. Souvereiniteit in eigen kring!

Of: iemand zegt: ettelijke voorgangers der anti-revolutionaire partij hebben ons kerksechters en revolutionairen verklaard: en dat houdt natuurlijk in, dat we a-sociale elementen zijn, een beider voor het volksleven: hoe kunnen we dan met hen als met leiders samenwerken? Hoe hun zedelijk gezag erkennen, als wij sekerp zien, dat zij zelf de eenheid gebroken, den Naam des Heeren misbruikt, de kracht van het volksleven, de kerk, hebben gebroken door bindingen, die niet goed waren? Het antwoord klinkt dan: houd op, ge gaat veel te ver, ge haalt de „kringen” door elkander: souvereiniteit in eigen kring!

Een derde voorbeeld: in 1942 heeft „de kerk” gebonden, d.w.z. geëischt: niets te leeren, dat niet **HEELEMAL** in overeenstemming was met de formule „wedergeboren”. Later heeft ze een formule in elkaar gedraaid, die op de andere heel veel leek, maar op één puntje vrijheid gaf, de eerste te weer spreken: ze werd daardoor openbaar als kerk van valsche-binding, want het „HEELEMAL-in-overeenstemming-zijn-moeten” was daarmee prijsgegeven. Als gij tot mij zegt: u moet me een gulden geven en ik ben van plan niet meer dan 99 cent te geven, en men zegt dan: neen, neen, het moet **HEELEMAL**-in-overeenstemming-met-100-cent zijn, en ik zeg op DIE vraag „neen”, en later mag het toch 99 cent wezen, waarmee mijn „neen” op de door u zelf zóó geredigeerde vraag volkomen gerechtvaardigd is, dan kan iemand wel zeggen: een cent is maar een gekloofde haar, maar dan is dat toch niet meer dan een farizeïspraatje (farizeïers hadden vaak een best karakter), omdat het eerst heette, dat de Heere God, die zijn Naam en recht ook aan een gekloofde haar verbindt, ook die gekloofde haar wilde hebben. „Volkómen-in-overeenstemming”, die formule verbood ook het verschil van een gekloofde haar. En als een ander dan roept: foel, schande, rechtsverkrachting, dan komt er een stem van protest: woudt u soms **kerkelijk** e binding met **wetenschap** p e l j k e gelijk stellen? Mis, man, mis: souvereiniteit in eigen kring!

Of, en dat is een vierde voorbeeld: er zijn professoren van een gereformeerde universiteit, die verklaren: als kerkmensch bind ik me aan de formules van de kerk, want dat is kerkelijke binding, maar in mijn wetenschap p e l j k e praxis, of mijn wijsgeerige vereeniging maal ik er geen zier om, en ben ik er vrij van, dan kunt ge honderd keer tegenwerpen: maar dat gaat niet, want u moet die kerkelijke formulieren **BELIJDEN**, en dat is een vóór-wetenschappelijk werk, waarmee al het wetenschappelijke over-een dient te komen, dan zegt men: houd op met uw dwaas rigorisme: souvereiniteit in eigen kring!

En zoo kunnen we verder gaan.

Nu ben ik vast overtuigd, dat men hier de tragedie beleeft van de kernspreuk van den kasteelbewoner enerzijds, en het „gebruik” (misbruik) van de massa anderzijds. Tot „de massa” kunnen ook prominenten van andere kasteelen behooren. Soms beogen de prominenten van het eerstbedoelde kasteel zich zelf onder de massa, die een ander komt „benaderen”.

Het wordt, geloof ik, noodig, de vraag te stellen: wordt hier niet gespeeld met het woord „terrein” of „kring”?

Ik geloof het wel.

Blijkeidshalve dient erkend te worden, dat ook

hier het gevaar niet van één kant gekomen is, d.w.z. niet alleen van de zijde der „massa”. Kuyper zelf, vader van de spreuk der „souvereiniteit in eigen kring”, beter¹⁾ gezegd: popularisator ervan, heeft het woord „kring” hier onmiddellijk gelaten, en het begrip „souvereiniteit” niet minder. Hij heeft de bekende leus opgeheven in zijn rede ter „inwijding” van de Vrije Universiteit. Op zoek naar een schriftuurlijke formule, die de zijne dekte, greep hij naar 1 Cor. 15:23: een iegelijk in zijn eigen orde (orde = in het grieksch „tagma”). Letterlijk luidt de passage: „...mits ge maar erkent, dat er, zoo t a l l o o s als de starrenbeelden aan het firmament, allerlei k r i n g e n in het leven bestaan, wier o m t r e k, van uit een eigen beginsel als middelpunt, getrokken is met vasten straal: het apostolische „hekastos en tool idool tagmati” (ieder in zijn eigen „tagma”, d.i. „orde”, K. S.). Gelijk men spreekt van een „zedelijke wereld”, een „wetenschappelijke wereld”, een „handelswereld”, een „kunstwereld”, zoo spreekt men juister nog van „een kring” des zedelijken, „een kring” des huiselijken, „een kring” des maatschappelijken levens, elk met een eigen gebied, en omdat ze een eigen gebied vormen, met binnen den omtrek van dat gebied een eigen **Souvereiniteit**. Deze laatste hoofdletter is óók heusch van Kuyper zelf.²⁾

Hier liggen voetangels en klemmen genoeg.

Allereerst dat Grieksche, apostolische woord „orde”. De menschen, die de Statenvertaling lezen, en het verband niet nasporen, denken daarbij aan zoo iets als „regel”, „norm”, „wet”. Maar de apostel dacht bij zijn schrijven van 1 Cor. 15 aan heel wat anders. Hij spreekt daar over de opstanding der dooden: eerst Christus, **VERVOLGENS** die van Christus zijn bij Zijn wederkomst, **DAARNA** komt het einde. „Orde” heeft hier, niet de betekenis van „wet”, „norm” of iets dergelijks, maar van „bataljon”, „compagnie”: een goed leger (het militaire beeld ligt oorspronkelijk in het woord „tagma”) marcheert ge-disciplineerd: ieder mannetje in zijn eigen compagnie, of bataljon, ook iedere generaal bij zijn eigen troos. „Orde” betekent hier „afdeeling”, „groep”, „klasse”, „colonne”. Het verband van 1 Cor. 15 moge ook aan rang-verschillen denken (Christus is niet alleen in het kader van het Nieuwe Testament in den tijd de eerste, maar is ook in rang de eerste-ling), doch strikt genomen geeft Paulus hier verschillen-in-tijd aan. Fundeering van wat Kuyper op 20 October 1880 betoogde, geeft dus dit apostolisch woord allerminst. Wel kan men onder verwijzing naar dit paulinische woord betoogen dat b.v. een kerk, die „tuchtigt”, en „bindt” en „schoort” en zoo, met schending van Christus recht, en die dus „tucht” oefent op aarde, zonder dat er tucht in den hemel is, zonder dat Christus **VOOROPGAAT** als de generaal, gruwelijk **ZONDIGT** tegen de souvereiniteit in eigen kring, want ze laat niet een iegelijk in zijn eigen „orde” („tagma”) komen: de colonne-Grochelde-Ridderbos wordt in de uitverpingen van 1944 niet voorafgegaan door den Wetgever Christus: Zij commandeeren wel (op zekeren dag): „heelemaal in overeenstemming met onze formule wedergeboren, voorwaarts marsch!” maar zij kregen dit commando niet van den Eersteling Christus. Zoo'n kerk moet mij geen seconde onthouden met haar gedrens (want nu is het niets anders dan dit, het is nu een misereabele **WEDERGEBORENHEID** eenige kritiek): souvereiniteit in eigen kring! Ze hebben daar de „orde” geschonden, en de Souvereiniteit ook. Dat is een eerste calamiteit.

En tweede: wat is er toch met dat woord „souvereiniteit”? Beteekent dat soms dat elke kring een eigen **ZEDEWET** heeft? Geen sprake van! Dat ze **AUTONOMIE** is? Geen kwestie van! Ik ben er zeker van, dat velen zich bij de eugese van die bekende spreuk hebben hooren herinneren aan de formule van Genesis 1: God schiep elk ding **NAAR ZIJN AARD**. Maar dat staat daar niet van „kringen” van schepselen, doch van „soorten” van schepselen, boomen, vissen, menschen, olifanten, muggen, parkieten, radijsjes, bloemen. En het gaat er in Genesis 1 niet over, hoe die schepselsoorten (die men nooit in 'n geïsoleerden „kring” ziet optreden, in een „reservaat” b.v. waar alleen vissen, of alleen boomen, of alleen radijsjes groeien) worden geregeerd of gebruikt, of eventueel „uitgevonden”, veranderd door de menschen in overeenstemming met de zedelijke wet des Heeren (die ongetwijfeld wil, dat wij alle dingen alle kreaturen zullen behandelen naar zijn aard), doch het gaat er in Genesis 1 over, hoe elke soort zich vermenigvuldigt en haar leven leeft naar eigen groei-wet en levens-ordinantie.

Een derde moeilijkheid, met de eerste samenhangende: wie of wat heet hier „Souverein”, met eigen hoofdletter? Niet maar „DE” Souverein, maar „een” Souverein? Niet maar de ééne Souverein, die over alles gaat, maar „een eigen Souverein” voor telkens weer een anderen kring? Hoe het den hoorders in de Nieuwe Kerk te Amsterdam op 20 October 1880 gegaan is, weet ik niet: misschien hebben zij Kuyper begrepen tot den bodem. Mij gelukt het niet, en nu ja, het voorgaande zinnelijke meen ik eigenlijk niet. Souvereiniteit omschrijft Kuyper als „het gezag, dat recht bezit, plicht heeft en macht oefent, om elken

¹⁾ Kuyper zelf verrijkt maar 1 en.

²⁾ De spatieeringen niet, K. S.